

Gender-szemléletű oktatás és nevelés 12 európai országban – összehasonlító tanulmány

Kristof De Witte, Universiteit Maastricht, Hollandia
Oliver Holz, Hogeschool-Universiteit Brussel, Belgium
Erika Grossmann, Szegedi Tudományegyetem, Magyarország

A fiúk és lányok különböző iskolai teljesítménye miatt a gender-specifikus oktatás és nevelés egyre nagyobb jelentőséget kap a különböző európai országokban. Korábbi kutatások és tanulmányok bizonyítják, hogy jelentős különbség mutatható ki a fiúk és lányok motivációja kapcsán. Jelen tanulmány egy kérdőíves felmérés eredményeit mutatja be, melyben 12 ország fiú- és lánytanulóinak, valamint az általános iskolákban oktató pedagógusok véleményét vizsgálta a gender-szemléletű oktatással kapcsolatban. Az eredmények egyértelmű különbségeket mutatnak az egyes országokban. A pedagógusok arra utalnak, hogy meglátásuk szerint a fiúk és lányok különböző módon motiválhatók.

Jelen tanulmány az alábbi részekből áll:

1. Bevezetés és a vizsgálat célja
2. A mintavétel és a résztvevő országok leírása
  - 2.1 Tanulói kérdőívek
  - 2.2 Pedagógusok kérdőívei
3. A tanulói vizsgálat eredményei
  - 3.1 Ország-csoportok
  - 3.2 Fiúk-lányok válaszadásainak összevetése
  - 3.3 A regressziós elemzések eredményei
4. A pedagógus-kérdőívek eredményei
  - 4.1 Országok közötti összehasonlítás
  - 4.2 Mi motiválja a fiúkat, illetve a lányokat
5. Következtetések, konklúziók, kitekintés

1. Bevezetés és a vizsgálat célja

Az OECD vizsgálatok szerint a 13-15 év közötti fiúk kevésbé jó iskolai eredményeket érnek el, mint az azonos korú lányok. Ezen tanulási hátrányokat gyakran a fiúk kognitív képességeivel magyarázzák.

Jelen, vizsgálattal egybekötött tanulmány a fiúk és lányok véleményére volt kíváncsi az identitással, szexualitással, iskolával, motivációval és interkulturális szempontokkal kapcsolatban. Ezen kívül vizsgálatunk a tanulók körében végzett eredményeket összevetette a tanárok körében feltett kérdések eredményeivel.

A tanulmány célkitűzése, hogy az alábbi három kérdésfeltevésre keressen válaszokat:

1. Eltér-e a lányok véleménye az identitással, szexualitással, iskolával, motivációval és interkulturális szempontokkal kapcsolatban, a fiúk véleményével szemben?

2. Fellelhető-e különbség az egyes résztvevő országokban a fiúk és lányok véleményével kapcsolatban?

3. Eltérő módon, más-más eszközökkel motiválják-e a pedagógusok a fiúkat, illetve a lányokat?

Az egyrészt tanulók (fiúk és lányok), másrészt a pedagógusok (férfiak és nők) számára összeállított kérdőívek, és az írásos, 12 országban végzett megkérdezés eredményeinek összefoglalásával jelen tanulmány nagy mértékben hozzájárul a gender-szemléletű oktatás és nevelés nemzetközi szakirodalmához. A jelen vizsgálatban résztvevő országok: Belgium, Hollandia, Németország, Ausztria, Magyarország, Lengyelország, Csehország, Észtország, Norvégia, Nagy-Britannia, Spanyolország és Törökország. Mivel a kérdőíves vizsgálat nem reprezentatív, és a megkérdezettek száma aránylag alacsony (2.806 tanuló és 280 pedagógus), így csak óvatosan nyilatkozhatunk az érdekes eredmények, konklúziók érvényességével kapcsolatban.

Először a tanulói válaszok alapján megnézhetjük, hogy a közös jellemzők alapján létrehozható-e ország-csoportosítások. Így például vizsgálat tárgya lehet az, hogy vajon a kelet-európai országok tanulói azonos véleményen vannak-e a nemi, identitási és interkulturális kérdések kapcsán, illetve hogy például a török tanulók véleménye milyen mértékben tér el az azonos korú nyugat-európai tanulóktól.

Szintén vizsgálat tárgyát képezte az is, hogy ország-specifikusan elemzésre és összehasonlításra kerül a fiúk és lányok különböző kérdésekre adott válasza. Így megállapítható, hogy mely tartalmak/ vélemények/ kijelentések esetében különbözik vagy egyezik a fiúk és lányok válasza. Ez pedig lehetővé teszi azt, hogy a különböző érdeklődési köröket és teljesítményeket gender-specifikus módon elemezzük.

Harmadik pontként a megfelelő regressziós elemzések segítségével, a korkülönbséggel, neveléssel és nemmel kapcsolatos adatok korrigálásra kerülnek. Vizsgáljuk továbbá, hogy vannak-e szignifikáns különbségek a kutatásban résztvevő országok között.

Végül a pedagógusok válaszai kerülnek vizsgálatunk középpontjába. Ebből megtudhatjuk, hogy a pedagógusok másképpen, más módszerekkel, eltérő megközelítésben nevelik-oktatják-e a fiúkat, illetve a lányokat. Ezen kívül az egyes országok közötti különbségeket leíró jellegű statisztika segítségével ismerhetjük meg.

Jelen összehasonlító tanulmány az alábbi módon tagolódik: a második részben a vizsgálat, azaz a kérdőíves megkérdezés leírását találhatjuk. A harmadik részben a tanulói kérdőívek eredményeit, értékelését mutatjuk be. A negyedik rész a pedagógusok kérdőívét írja le és elemzi, míg végül, az ötödik rész a legfontosabb eredményeket, következtetéseket és a kitekintést taglalja.

2. A mintavétel és a résztvevő országok leírása

A mintavétel a COMENIUS-Projekt EDGE: Education and Gender keretében történt. A projektben résztvevő 12 ország partnerintézményei végezték a tanulók (fiúk és lányok) és pedagógusok (férfiak és nők) megkérdezését. Mivel a kérdőívek kitöltése nem véletlenszerűen történt, így nem zárható ki, hogy szelekciós hatások is közrejátszhatnak a vizsgálat eredményében. Ilyen módon az itt olvasható eredmények, konklúziók inkább tekinthetők – és tekintendők – kísérleti, mint ok-okozati jellegűnek.

A megkérdezést minden résztvevő országban az EDGE-projekt partnerintézményei vezették és koordinálták. Néhány kolléga a megkérdezés során nehézségekbe ütközött, ami arra vezethető vissza, hogy manapság az iskolákban nagyon nagy számban végeznek felméréseket, ami már szinte az iskolai hétköznapi szerves részévé vált. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy mivel az iskolákat számos tudományos vizsgálatban való részvételre kéri fel, mindez óhatatlanul az értékes oktatási idő terhére megy. Annak

érdekében, hogy a kérdőívek kitöltéséhez ne kelljen a számítógépes terméket igénybe venni (aminek számos iskola szűkében van), úgy döntött a projektmenedzser, hogy minden tanuló és pedagógus számára papírformátumú (hard copy) kérdőívet állít rendelkezésére. Továbbá a papír alapú, írásos felmérésnél kisebb esélye van a szelektív kiesésnek, ami szintén az eredmények validitását segíti elő.

A kérdőív a személyes adatok lekérdezése mellett öt kérdésblokkot tartalmazott a fent felsorolt témakörökben. Néhány országban a „szexualitás“ kérdésköre problémákat okozott. Így például Nagy Britanniában megkérdezte egy iskola-igazgató, miért kell feltenni ezeket a kérdéseket, hiszen szerinte nincsenek lényeges különbségek fiúk és lányok között. A vizsgálatban megkérdezett török tanulók magániskolákban tanulnak, és azért esett erre az iskolatípusra a választás, mivel az állami fenntartású, törökországi iskolákban hivatalos engedélyt kell kérni egy-egy felmérés, vizsgálat elvégzéséhez. Néhány etnikai jellegű kérdés meglepte miatt Törökországban tartani lehetett attól, hogy az engedélyezési ügymenet hosszú időt vehet igénybe. Magyarországon nem szükséges az Oktatási Minisztérium engedélye, hanem a szülők hozzájárulása kell egy-egy ilyen kérdőíves vizsgálat elvégzéséhez. A szülők nem minden esetben járultak hozzá ehhez. Norvégiában, Hollandiában, Belgiumban és Ausztriában semmilyen jellegű nehézség nem merült fel a kérdőívek engedélyezése, kitöltése során. Néhány országban a személyes kapcsolatok (az iskolákkal, az ott oktató pedagógusokkal) segítettek a gördülékeny lebonyolításban.

2.1 Tanulói kérdőívek

Mindösszesen 2.806 fiú- és lánytanuló töltötte ki a kérdőíveket. A tanulók véleményére számos item kapcsán (lásd lent) voltunk kíváncsiak. Véleményüket egy 6-pontos Likert-skálán jelölhették meg. Minél alacsonyabb volt a skálán szereplő szám, annál kevésbé értettek egyet a tanulók a kérdésekkel.

A legtöbb választ Hollandiában kaptuk, ahol 607 fiú- és lánytanuló töltötte ki a kérdőíveket. Ezután Belgium következik, 525 kitöltött kérdőívvel, majd Németország 522 kitöltött tanulói kérdőívvel. A legkevesebb kérdőív Ausztriában (99), Törökországban (95) és Csehországban (84) került kitöltésre. Az országokon belüli véletlenszerű jelleg a statisztikából derül ki (lásd 1. táblázat). Belgiumban, Magyarországon és Csehországban több fiú vett részt a vizsgálatban, mint lány. Észtországban, Norvégiában és Spanyolországban ez pont fordítva fest. A lakóhellyel kapcsolatos kérdéseket – arra vonatkozóan, hogy a lányok és fiúk városban vagy vidéken laknak – a tanulók választották ki, azaz ők döntötték el, milyen jellegűnek ítélik meg lakóhelyüket. A „város“ és „vidék“ kifejezés és annak mélyebb jelentése nem került az egyes országokban körülírásra, értelmezésre. Azonban ez a kérdés jól körülírja a tanulók saját lakóhelyükről alkotott elképzelését. Elsősorban Lengyelországban, Norvégiában, Törökországban és Nagy-Britanniában voltak nagyobb arányban a városban élő tanulók. Észtországban, Spanyolországban és Ausztriában inkább vidékiek töltötték ki a kérdőíveket. A korosztály az egyes országokban hasonló, így jól összehasonlíthatók a kapott eredmények, Norvégia, Németország és Törökország kivételével, ahol a megkérdezettek kissé fiatalabbak voltak.

Továbbá meg kell jegyezni, hogy néhány ország esetében több adat állt rendelkezésre, mint más országokban. Mivel példának okáért Hollandiában és Belgiumban jóval több kérdőív került kitöltésre, így nő annak a lehetősége, hogy szignifikáns különbségeket tárhatunk fel.

	Tanulók száma	% fiúk	% lányok	% városban élők	13 éves	14 éves	15 éves
BE	525	60,76	39,24	41,90	13,52	39,43	37,71

PL	149	47,65	52,35	87,25	16,78	48,32	34,90
AT	99	57,58	42,42	34,34	23,23	38,38	36,36
DE	522	48,85	51,15	50,77	35,82	33,52	21,46
NO	338	43,49	56,51	86,39	42,01	30,47	22,49
CZ	84	58,33	41,67	61,90	36,90	22,62	38,10
UK	208	52,88	47,12	96,63	14,90	32,69	48,56
TR	95	46,32	53,68	97,89	33,68	52,63	8,42
NL	607	53,21	46,79	41,85	32,29	47,61	16,97
ES	60	45,00	55,00	20,00	33,33	31,67	20,00
EE	4	25,00	75,00	25,00	25,00	25,00	50,00
HU	115	61,74	38,26	78,26	44,35	45,22	7,83

1. Táblázat: A tanulók (fiúk és lányok) összefoglaló, leíró jellegű statisztikája

2.2 Pedagógusok kérdőívei

A legtöbb országban a pedagógusok megkérdezése ugyanazokban az iskolákban történt, mint a tanulói kérdőívek kitöltése. Ilyen módon biztosított volt a tanulói és pedagógusi kérdőívek eredményeinek összehasonlíthatósága. Nagy-Britanniában a projektpartner szervezési nehézségei miatt nem került sor tanári kérdőívek kitöltésére. Összesen 280 érvényes, kitöltött kérdőív áll rendelkezésre. A legtöbb kitöltött kérdőív Hollandiából (80), Németországból (47) és Belgiumból (37) érkezett. A legalacsonyabb számú tanári kérdőívek Törökországból (6), Csehországból (7) és Ausztriából (8) érkeztek, ami egyúttal azt is jelenti, hogy az eredmények nem feltétlenül tartalmaznak helytálló, valid adatokat és ilyen módon nagy óvatossággal kezelendők. Emiatt nehéz az eredmények általánosítása, összehasonlítása is. Mint ahogyan a tanulói kérdőívek esetében is, úgy a pedagógusok kérdőívében is számos itemet kellett a 6-pontos Likert-skálán megjelölni.

A pedagógusszakma általánosan megfigyelhető elnőiesedése miatt ebben a felmérésben is sokkal nagyobb arányban vettek részt a nők, mint a férfiak. Csak Törökországban (83%), Norvégiában (55%) és Hollandiában (56%) adtak nagyobb arányban választ a férfi pedagógusok, mint a nők. A pedagógusok lakóhelye nagyjából megegyezik a tanulók lakóhelyével. A megkérdezett tanárok átlagéletkora 40-49 év között van. A kérdőívben résztvevő pedagógusok átlagéletkora Magyarországon és Törökországban volt a legalacsonyabb. A legidősebb pedagógusok Németországból és Lengyelországból voltak.

	száma	% férfiak	% nők	% város	< 30 Jahre	30-40 Jahre	40-50 Jahre	>50 Jahre
BE	37	13,51	86,49	27,03	32,43	18,92	35,14	10,81
PL	17	5,88	94,12	94,12	5,88	35,29	52,94	5,88
AT	7	14,29	85,71	100,00	0,00	42,86	0,00	57,14
DE	47	27,66	72,34	78,72	0,00	27,66	8,51	61,70
NO	20	55,00	45,00	85,00	15,00	20,00	40,00	25,00

CZ	8	12,50	87,50	75,00	12,50	25,00	62,50	0,00
TR	6	83,33	16,67	100,00	33,33	0,00	50,00	0,00
NL	80	56,25	43,75	73,75	21,25	10,00	38,75	28,75
ES	10	30,00	70,00	10,00	10,00	40,00	40,00	10,00
EE	25	0,00	100,00	92,00	16,00	20,00	36,00	28,00
HU	23	8,70	91,30	100,00	8,70	60,87	21,74	8,70

2. Táblázat: A pedagógusok (férfiak és nők) összefoglaló, leíró jellegű statisztikája

3. A tanulói vizsgálat eredményei

3.1 Ország-csoportok

A középértékek két szélsőséges értékekkel rendelkező ország-csoportra engednek következtetni. Az első csoportban Belgium, Németország és Hollandia található. Ezen három országban gyakrabban adtak meg egymástól különböző válaszokat a fiúk és lányok, mint a többi országban. A másik szélsőséges csoportot Lengyelország, Csehország és Spanyolország alkotják, ahol csak ritkán voltak egyértelmű, markáns különbségek a fiúk és lányok által adott válaszokban. Ennek okaként feltételezhető a kevésbé előrehaladott egyenjogúság, emancipáció.

Ezt alátámasztják az egyes országok közötti korrelációs számítások is. A korrelációk a 3. táblázatban láthatók, melyből kiderül, hogy Belgiumban, Németországban, Ausztriában és Hollandiában a fiúk és lányok válaszadásai erősen korrelálnak. Spanyolországban azonban a tanulók véleménye csak kevés más országban adott válaszokkal korrelál. Törökország tanulói is gyakran másképpen gondolkodnak, mint a többi európai országban.

	BE	PL	AT	DE	NO	CZ	UK	TR	NL	ES
BE	1									
PL	0.3041*	1								
AT	0.3708*	0.0075	1							
DE	0.4286*	0.1797*	0.5307*	1						
NO	0.5494*	0.1875*	0.5233*	0.5293*	1					
CZ	0.3175*	0.1406	0.1994*	0.2469*	0.3257*	1				
UK	0.2978*	0.1744	0.3626*	0.5595*	0.5973*	0.3128*	1			
TR	0.3106*	0.2470*	0.3874*	0.1536	0.2616*	0.1726	0.1105	1		
NL	0.4744*	0.0511	0.4981*	0.5692*	0.5688*	0.1744	0.3684*	0.1183	1	
ES	0.1016	-0.0028	0.1693	0.1192	0.1907*	0.1975*	0.1792*	-0.159	0.1378	1

Rövidítések: Belgium (BE), Lengyelország (PL), Ausztria (AT), Németország (DE), Norvégia (NO), Csehország (CZ), Nagy-Britannia (UK), Törökország (TR), Hollandia (NL), Spanyolország (ES)

3. Táblázat: A fiú- és lánytanulók véleménye közötti korrelációk a különböző európai országokban

3.2 Fiúk-lányok válaszadásainak összevetése

A 4. táblázat a tanulók (fiúk és lányok) pozicionálásának eredményeit mutatja be a felsorolt itemekkel kapcsolatban. Ennek kapcsán minden ország megjelölésre kerül, hogy fennáll-e szignifikáns különbség (10%-os) a fiúk és lányok válaszáda között. Iksz-szel jelöltük, ha a fiúk és lányok szignifikánsan gyakrabban vélik úgy, hogy a nevezett kijelentés/ megállapítás jellemző. Ilyen módon egyrészt az egyes országok közötti, illetve a nemek közötti különbség egyaránt feltűntetésre kerül. A projektpartnerek tisztában vannak azzal a ténnyel, hogy az eltérő számú mintavételek miatt az egyes országok közötti összehasonlítás nem minden esetben egyértelmű. Azokban az országokban, ahol többen vettek részt a kérdőíves felmérésben, többszörösen nagyobb arányú a szignifikáns különbségeknek esélye, mint azon országok esetében, ahol kisebb volt a felmérésben résztvevők száma. Az alacsony számú tanulói részvétel miatt Észtországot nem vettük figyelembe és nem tüntettük fel a táblázatban.

Feltűnő, hogy lényeges a különbség a fiúk és lányok által adott válaszok esetében. A lányok néhány kérdésre teljesen másképpen válaszolnak, mint a fiúk. A saját identitással és személyiségfejlődéssel kapcsolatban feltűnő, hogy a lányok minden országban – Spanyolország kivételével – gyakrabban tesznek fel kérdéseket gyerekekkel kapcsolatban. A lányok pontosabban figyelik meg saját magukat, és – a fiúkkal szemben – jobban törekszenek arra, hogy kialakítsák saját, egyéni identitásukat, személyiségüket. Kivétel az alól Belgium és Törökország, ahol a lányok jobban elgondolkodnak a jövőről. A legtöbb országban a fiúk nagyobb önbizalommal rendelkeznek.

A második kategóriában (a „szexualitás“ témablokkjában) azonos módon nyilatkoznak a fiúk és a lányok az iskolában zajló szexuális nevelés tantárggyal kapcsolatban. Úgy tűnik, hogy a fiúk nagyobb érdeklődést tanúsítanak a szexualitás kérdésével kapcsolatban, mint a lányok, és ezen kívül nyíltabban is tudnak a szexualitás témájáról beszélni. Ez minden országra igaz, Csehország és Nagy-Britannia kivételével, ahol a fiúk és lányok válaszai nagyjából megegyeznek. A szexuális partnerrel való bizalom kérdését minden lány fontosabbnak tartja, mint a fiúk, Törökország, Csehország, Lengyelország és Ausztria kivételével.

Míg az első és második témakategóriában minden ország esetében azonosan vélekedtek fiúk és lányok, úgy ez nagy mértékben eltér a többi témakategóriák esetében. Arra a kijelentésre, hogy „a jövőmet csak a hazámban tudom elképzelni“ a válaszadás igen különböző volt. Az osztrák, német és holland fiúk, valamint a belga és cseh lányok csak nagyon nehezen tudják életüket egy másik országban elképzelni. A legtöbb országban a lányok nyitottabbak a más országból, kultúrából érkezőkkel szemben.

Az iskolát mind a fiúk, mind pedig a lányok hasonlóképpen látják és ítélik meg. A tanulók minden országban úgy gondolják, hogy mindkét nem képviselőit kellő odafigyelés övezi, Németország kivételével. Nem meglepő az a kijelentés sem, hogy a fiúk az úgynevezett „fiús dolgokat“ elsősorban édesapjukkal, míg a lányok a „lányos ügyeket“ főleg édesanyjukkal szokták megbeszélni.

Mint ahogyan már számos szakirodalom is leszögezte, lényeges motivációs különbségek állnak fenn fiúk és lányok között. Ezen kívül a motivációs eszközök országonként is eltérőek lehetnek. Az eredmények azt mutatják, hogy a lányok kellemesebbnek ítélik meg az iskolát, mint a fiúk, és hogy jobban motiválhatók kívülről, pl. szüleik által, mint a fiúk.

1. Személyiség			BE	PL	AT	DE	NO	CZ	UK	TR	NL	ES	HU
1. Szoktam a szüleimmel arról beszélni, hogy milyen is voltam kiskoromban.	Fiúk												
	Lányok	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
2. Előfordul, hogy magamat nézem és figyelem, pl. tükörben.	Fiúk												
	Lányok	x		x	x	x			x	x	x		x
3. Néha megpróbálok többet megtudni magamról és jobban megismerni magamat.	Fiúk												
	Lányok			x		x				x	x		
4. Sokat gondolkodom a jövőmről.	Fiúk												
	Lányok	x								x			
5. Már kisgyerekként is tudtam, hogy mi akarok majd lenni felnőttként.	Fiúk												x
	Lányok	x	x				x					x	
6. Úgy gondolom, hogy van egy csomó nagyon jó tulajdonságom.	Fiúk	x		x	x	x			x		x		x
	Lányok												
7. Sok dolgot ugyanolyan jól tudok, mint a felnőttek.	Fiúk	x		x	x								x
	Lányok												
8. Magas elvárásaim vannak önmagammal szemben és ugyanezt elvárom másoktól is.	Fiúk	x			x						x		x
	Lányok												
2. Szexualitás			BE	PL	AT	DE	NO	CZ	UK	TR	NL	ES	HU
1. Az iskolában elegendő információt és tudást kaptam a szexuális nevelés témában.	Fiúk												
	Lányok	x											x
2. Érdekel a szexualitás témája.	Fiúk	x	x		x	x			x	x			x
	Lányok												
3. Nyíltan, lazán tudok a szexről beszélgetni.	Fiúk	x	x		x	x				x	x		x
	Lányok												
4. Sokat tudok a fiúk és lányok közötti kapcsolatokról.	Fiúk									x			
	Lányok				x				x				
5. Úgy gondolom, hogy a legtöbb tinédzser szexuálisan aktív.	Fiúk	x	x							x			
	Lányok												
6. A fiúk és lányok között nagy különbség van a szexuális kezdeményezés és szexuális aktivitás szempontjából.	Fiúk	x	x							x			
	Lányok												
7. Akik között szexuális kapcsolat van, nagyon fontos a bizalom.	Fiúk												
	Lányok	x			x	x			x		x		x
8. Az iskolába járó fiúk nem tudnak túl sokat a lány osztálytársaikról.	Fiúk												
	Lányok	x	x	x	x	x			x		x		x
3. Interkulturalitás			BE	PL	AT	DE	NO	CZ	UK	TR	NL	ES	HU
1. Jó volna, ha lennének külföldi tanulók is az osztályunkban.	Fiúk												
	Lányok	x		x	x	x					x	x	x

jól magam az osztályomban.	Lányok	x		x					x			
----------------------------	--------	---	--	---	--	--	--	--	---	--	--	--

Megjegyzés: az „x” szignifikáns, 10%-os különbséget jelöl

4. Táblázat: Szignifikáns különbségek fiúk és lányok között, az egyes országokban

3.3 A regressziós elemzések eredményei

Egy további lépésben az országok közötti különbségekre voltunk kíváncsiak, az alábbiak figyelembevételével: a megkérdezettek neme (1), a tanuló életkora (2), és a kritikus magatartás/ beállítódás kapcsán. Utóbbi az alapján kerül kiértékelésre, hogy milyen gyakran fordulnak a fiúk és a lányok szüleikhez különböző felvetések, kérdések kapcsán. A regressziós elemzés eredményeit az 1-5. Grafikonokon olvashatjuk le. Az egyenesek a bizalmi intervallumokat mutatják, a pontok pedig a regressziós együtthatót. Amennyiben a bizalmi intervallum alacsonyabb vagy magasabb 0-nál, a hatás szignifikánsan eltér 0-tól. Minden regressziós intervallum relatív értékben kerül bemutatásra – melynek során a belga tanulók alkotják a referenciacsoporthoz.

Az 1. Grafikon az alábbi kijelentéssel kapcsolatban mutatja be az eredményeket: „ha keményen tanulok az iskolában, örülnek a szüleim”. Relatív módon – a belga tanulókhoz viszonyítva és eredményeikkel összevetve –, és a korral, nemmel és kritikus beállítódással/ magatartással ellenőrizve a cseh, lengyel, német és holland tanulók nem így vélekednek. A magyar és török tanulókat inkább motiválják a szüleik.

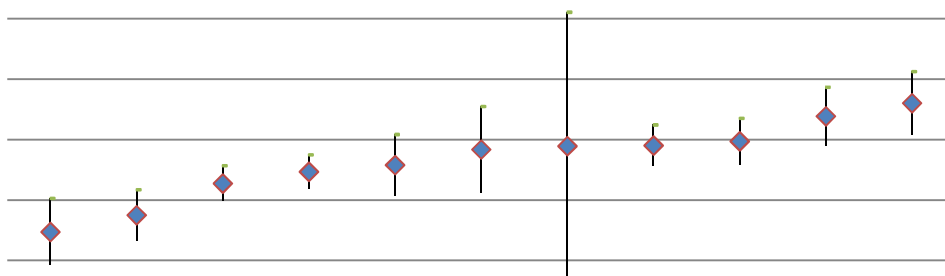
A fiatalok szex-szel kapcsolatos magatartása alig különbözik az egyes ország résztvevőinek tanulóinál, azaz nagyjából megegyeznek az eredmények. A regressziós eredményeket a 2. Grafikon tartalmazza. Németországban azonban egyértelműen többet beszélnek a szexről.

A 3. Grafikon a fiatalok más kultúrák iránti nyitottságát mutatja be. Ezt az alábbi kijelentés alapján vizsgáltuk: „szerintem jó, ha más országbeli tanulók is vannak az osztályunkban vagy többen lennének külföldiek nálunk.” Ismét a belga tanulókhoz viszonyítva és a fent leírt kontroll-variáblisok segítségével relatív értéket kaptunk, mely szerint a csehországi tanulók a legkevésbé nyitottak. Őket követik a spanyol, norvég és magyar tanulók. Feltűnő eredmény, hogy a török és német tanulók a legnyitottabbak a külföldi tanulókkal szemben.

Arra a kijelentésre, hogy számít-e az, hogy nő vagy férfitanítvány tanítja őket, az ész, cseh, lengyel, török és német tanulók pozitívan reagáltak (4. Grafikon). A többi országból származó tanulók számára ez a tény nem bír jelentőséggel, ahogyan ezt jelen tanulmánykötet flamand cikke is állítja és alátámasztja.

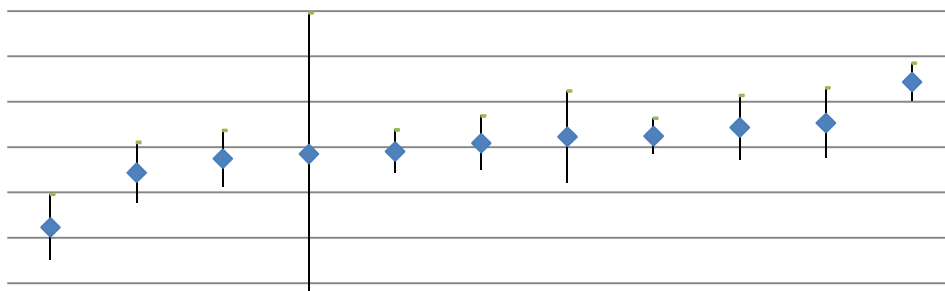
Végül a más kultúrák iránti érdeklődést az alábbi kijelentéssel is vizsgálhatjuk: „sokkal izgalmasabb egy külföldi osztálykirándulás vagy diákcsere, mint hogy ha a saját országunkba megyünk kirándulni.” Erre a kérdésre – meglepő módon – negatív módon reagálnak a spanyol, cseh és brit tanulók. A magyar, török és norvég tanulók nyitottak az ilyenfajta külföldi tartózkodással szemben.

Ha keményen tanulok az iskolában, örülnek a szüleim

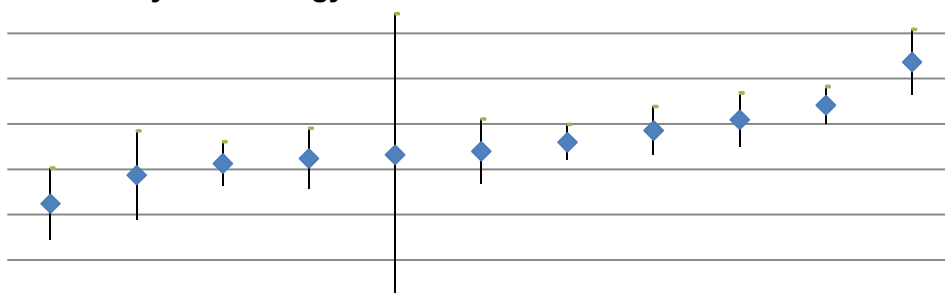
Grafikon 1: Regressziós eredmény: „Ha keményen tanulok az iskolában, örülnek a szüleim.“

Nyíltan beszélhetek a szexről

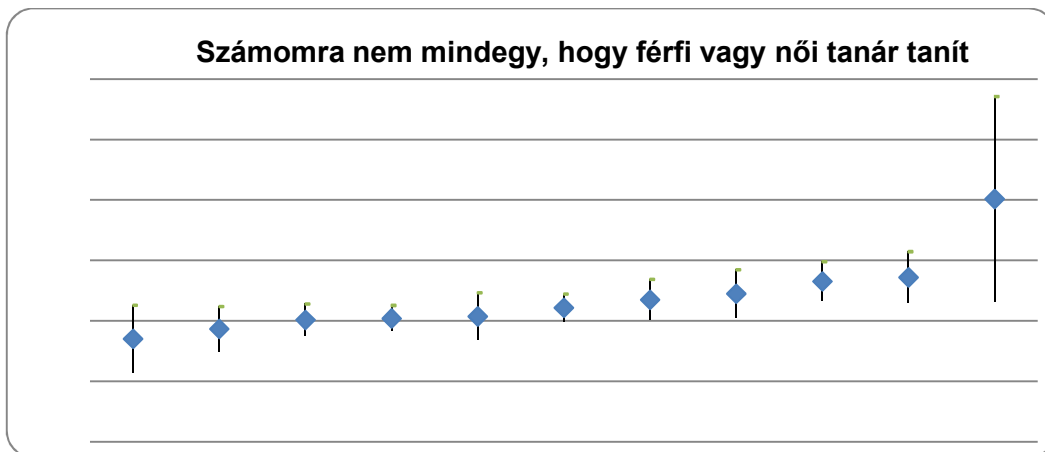

Grafikon 2: Regressziós eredmény: „Nyíltan beszélhetek a szexről.“

Szerintem jó, ha más országbeli tanulók is vannak az osztályunkban vagy többen lennének külföldiek nálunk

Grafikon 3: Regressziós eredmény: „Szerintem jó, ha más országbeli tanulók is vannak az osztályunkban vagy többen lennének külföldiek nálunk.“

Grafikon 4: Regressziós eredmény: „Számomra nem mindegy, hogy férfi vagy női tanár tanít.“

Grafikon 5: Regressziós eredmény: „Sokkal izgalmasabb egy külföldi osztálykirándulás vagy diákcserre, mint hogy ha a saját országunkba megyünk kirándulni.“

4. A pedagógus-kérdőívek eredményei

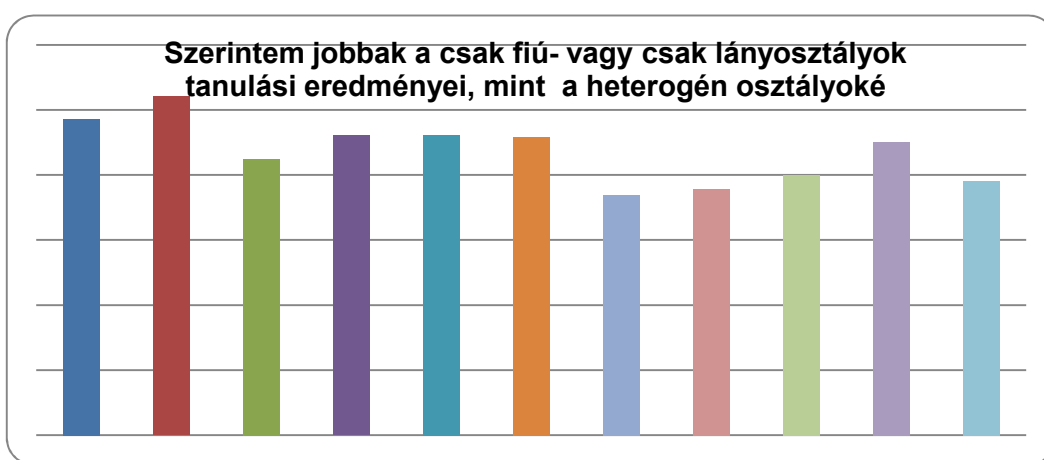
4.1 Országok közötti összehasonlítás

A pedagógus-kérdőívek eredményeit a 6-10. grafikonok mutatják be. Egy-egy osztály összetételét tekintve a pedagógusok válasza az egyes országokból megegyezik. Minél több mintavétel történt országonként, annál nagyobb arányú a kijelentéssel kapcsolatos egyetértés. A különböző országokra vetített középérték minden esetben alacsonyabb, mint 3, ami megint csak azt jelenti, hogy az átlagosnak jellemezhető pedagógus nem tud azonosulni a kijelentéssel. Elsősorban Törökországban és Hollandiában vélekednek olyan módon a pedagógusok, hogy önmagában az a tény, hogy tisztán lány- vagy fiúosztályokban tanulnak a gyerekek, nem befolyásolja a tanulók teljesítményét. Ezt a 7. Grafikon mutatja be, amely a homogén osztályokra vonatkozó, alábbi kijelentésre adott válaszokat tartalmazza: „úgy gondolom, hogy a csak fiú- vagy csak lányosztályokban tanulók jobban tudnak figyelni, mint a heterogén osztályokban.“ Elsősorban Törökország, Hollandia és Spanyolország pedagógusai adtak nemleges választ a kérdésfeltevésre és utasították vissza azt.

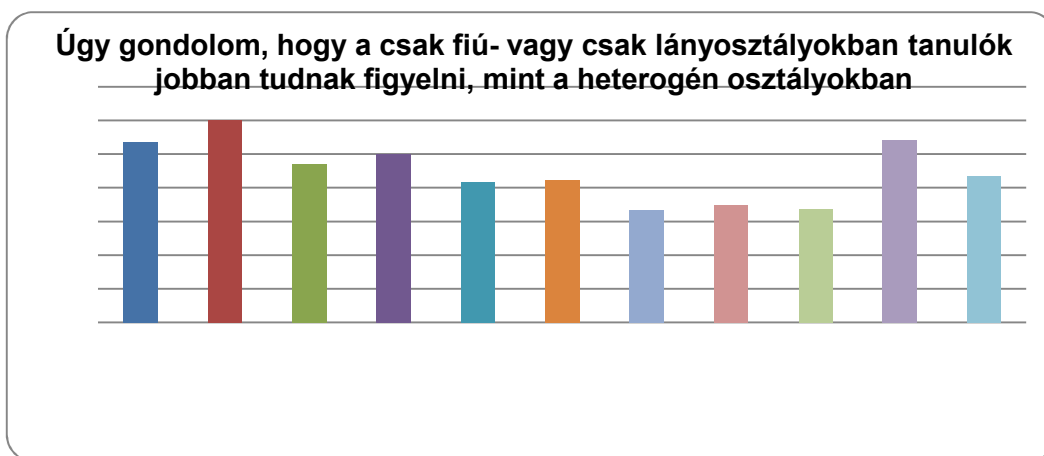
A 8. Grafikonból látható, hogy milyen mértékben alkalmaznak a különböző országok pedagógusai sztereotípiákat. Minden résztvevő ország válaszából egyöntetűen heterogén minta érhető tetten. Lengyelországban, Csehországban és Észtországban jóval nagyobb

arányban alkalmaznak sztereotípiákat, mint teszik ezt Németországban és Magyarországon. Ezt a 9. Grafikon is alátámasztja, amelyből kiderül, hogy milyen különböző módon oktatják a pedagógusok a más országból jött, illetve a hazai tanulókat. Markáns eltérés látható – a többi európai országgal összevetve – a válaszadásban a cseh és török pedagógusok esetében is.

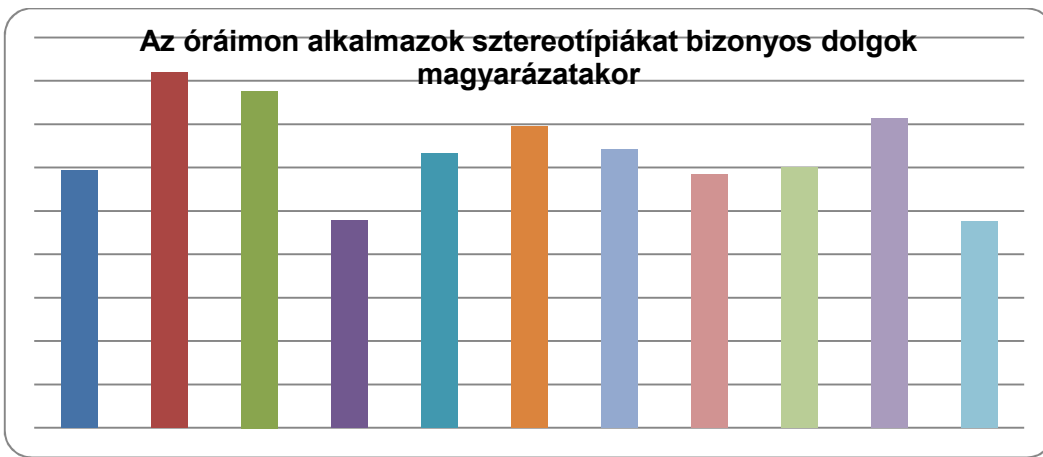
A pedagógusok homoszexualitáshoz való viszonya az iskolai hétköznapokban nagyon eltérő (10. Grafikon). Elsősorban Magyarországon és Németországban tűnik problematikusnak, ha valaki nyíltan felvállalja a homoszexualitását az iskolában, de Norvégiában, Törökországban, Hollandiában, Spanyolországban és Észtországban is úgy vélekednek a mind a női, mind pedig a férfi pedagógusok, hogy nehézségeket okozhat, ha egy tanuló nyíltan vállalja homoszexualitását. Belgiumban, Lengyelországban és Ausztriában azonban egyértelműen arra utalnak a pedagógusok, hogy ez a probléma nem áll fenn országukban.

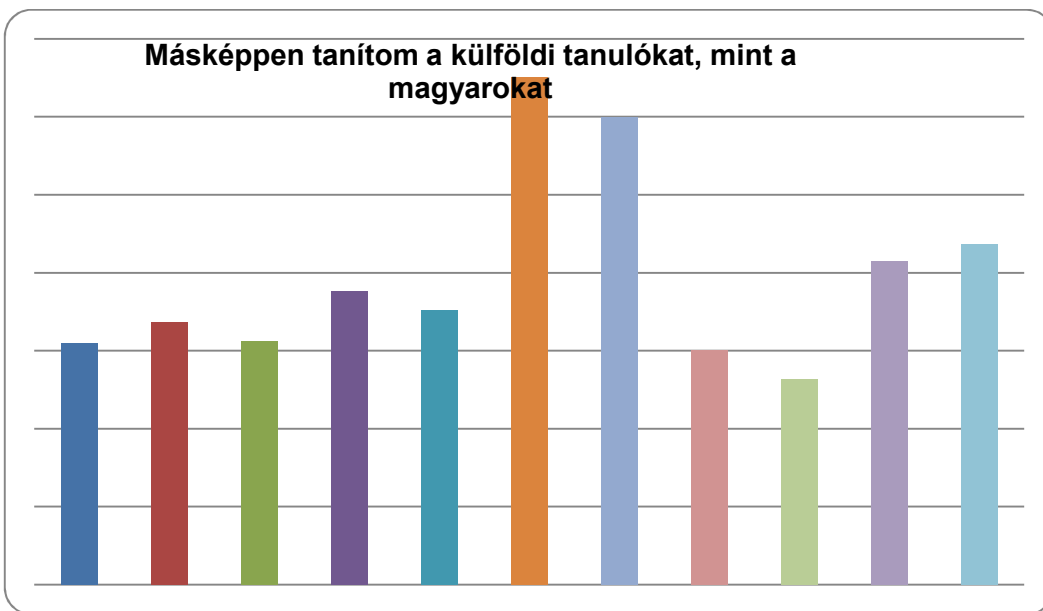
Grafikon 6: „Szerintem jobbak a csak fiú- vagy csak lányosztályok tanulási eredményei, mint a heterogén osztályoké.“

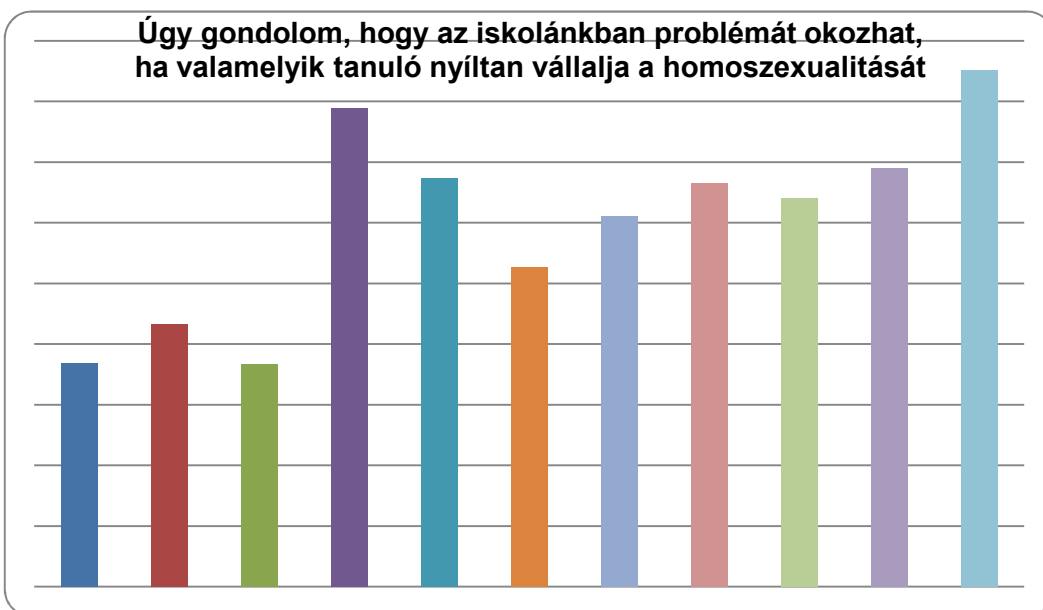
Grafikon 7: „Úgy gondolom, hogy a csak fiú- vagy csak lányosztályokban tanulók jobban tudnak figyelni, mint a heterogén osztályokban.“

Grafikon 8: „Az óráimon alkalmazok sztereotípiákat bizonyos dolgok magyarázatakor.“

Grafikon 9: „Másképpen tanítom a külföldi tanulókat, mint a magyarokat.“

Grafikon 10: „Úgy gondolom, hogy az iskolánkban problémát okozhat, ha valamelyik tanuló nyíltan vállalja a homoszexualitását.“

4.2 Mi motiválja a fiúkat, illetve a lányokat

Végül azt a kérdéskört vizsgáljuk, hogy – a pedagógusok véleménye és meglátása szerint – mi motiválja leginkább a fiúkat és lányokat. A tanárok a kérdőívben egy különböző motivációs módszereket, eszközöket tartalmazó listát kaptak. Minden motivációnál megkérdeztük, hogy ez az eszköz/módszer fiúkat vagy lányokat „egyáltalán nem“, „ritkán“, „közepesen“, „gyakran“ vagy „nagyon gyakran“ motivál. Az eredményeket az 5. Táblázatban összegeztük. Az ikszek azt jelölik, hogy a pedagógusok elmondása alapján szignifikáns eltérés van (10%-os mértékben) a fiúk és lányok motivációja, motiválhatósága kapcsán. Mivel néhány országban igen alacsonyszámú a minta (férfi és női pedagógusok), akik kitöltötték a kérdőívet, így nincsen sok értelme a vizsgálatot országokra lebontani. Belgium, Hollandia és Németország esetében (ezen országok esetében magas számú minta áll rendelkezésünkre) az eredmények összevethetők az 5. Táblázatban foglaltakkal.

A tantárgyakra, szakmaiságra vonatkozó érdeklődés azonos módon és mértékben motiválja a fiúkat és a lányokat, azaz nincsen szignifikáns eltérés a nemek között. Ugyanez érvényes az alábbi motivációs eszközök/ módszerek esetében is: „a tanuló saját magának szeretne bizonyítani“, „a tanárnő/ férfi tanár általi elismerés“, „dicséret“ és „rábeszélőképeség a tanár részéről“. Ettől eltérően látják a pedagógusok a „jutalmazás pénz vagy ajándék formájában“ teljesítménynövelő hatását. Mind a férfi, mind pedig a női tanárok hangsúlyozzák és egyaránt azon a véleményen vannak, hogy ez sokkal nagyobb motivációs lehetőség a fiúk számára, mint a lányok esetében. Ugyanez igaz az alábbi motivációs eszközök /módszerek esetében is: „elismerés a kortárs csoportban“, „a tanulási tevékenység mozgással függ össze“, „egyszerűbb, jól áttekinthető tevékenység“, „szigorú ellenőrzés“, „következményekkel való fenyegetés“. Mindezen tényezők teljesítménynövelő jellegűek a fiúknál.

Fordítva igaz ez azon tevékenységek esetében, amelyeknél a „szociális tényező“ játszik fontos szerepet. Ebben az esetben ugyanis a lányok motivációja, motiválhatósága sokkal nagyobb, mint a fiúknál. Igaz és érvényes ez a „nehéz, kihívásokkal teli tevékenység“ kijelentésnél, valamint a „másoknak örömet okozni“ és „a tanuló nem akar másoknak csalódást okozni“ tényezőknél is.

Az „x“ jelöli, hogy a fiúk vagy lányok motiválhatók jobban egy-egy eszközzel/ módszerrel.

Mi motiválja a fiúkat és a lányokat?	Fiúk	Lányok
1. Érdeklődés a téma iránt		
2. Jutalmazás pénz vagy ajándék formájában	x	
3. A tanuló saját magának szeretne bizonyítani		
4. Elismerés a kortárs csoportban	x	
5. A tanárnő általi elismerés		
6. A férfi tanár általi elismerés		

7. Dicséret		
8. A tanuló másokkal méri magát	x	
9. A tanulási tevékenység szociális kapcsolatokkal függ össze		x
10. A tanulási tevékenység mozgással függ össze	x	
11. Egyszerűbb, jól áttekinthető tevékenység	x	
12. Nehéz, kihívásokkal teli tevékenység		x
13. Rábeszélőképesség a tanár részéről		
14. Szigorú ellenőrzés	x	
15. Következményekkel való fenyegetés	x	
16. Másoknak örömet okozni		x
17. A tanuló senkinek sem akar csalódást okozni		x

Megjegyzés: az „x” szignifikáns, 10%-os különbséget, eltérést jelöl fiúk és lányok között

5. Táblázat: Fiúk és lányok motivációja, motiválhatósága

5. Következtetések, konklúziók, kitekintés

Jelen összehasonlító tanulmány egy 12 európai országban végzett vizsgálat eredményeit mutatja be. A kérdőíves felmérést 13-15-éves tanulók (fiúk és lányok), valamint pedagógusok (férfiak, nők) körében végeztük, az identitás-, szexualitás-, iskolai- és motivációs, valamint a multikulturális együttélés kérdéskörökre fókuszálva. A vizsgálatból az alábbi következtetéseket, konklúziókat lehet levonni:

(1) Belgiumban, Németországban, Ausztriában és Hollandiában a fiúk és lányok véleménye erősen korrelál. A spanyol és török tanulók véleménye számos esetben eltér a többi ország tanulóinak véleményétől.

(2) Markáns különbségek állapíthatók meg az egyes európai országokban a „más kultúrákkal”, „szexualitással” és „identitással” kapcsolatos kérdésfeltevésekre adott válaszok esetében.

(3) A homoszexualitáshoz való viszonyt az iskolai hétköznapiakban nagyon eltérő módon télik meg a vizsgálatban résztvevő országok pedagógusai.

(4) A pedagógusok különböző módszereket, eszközöket alkalmaznak a fiúk, illetve a lányok motiválására. A fiúk jobban motiválhatók többek között a szigorú fegyelemmel, ellenőrzéssel való fenyegetéssel, könnyebb feladatokkal. A lányok esetében magasabb motivációs szintet érünk el az igényes feladatokkal, azzal az igénnyel, hogy másoknak örömet okozzanak és olyan tevékenységek alkalmazásával, amelyek szociális kapcsolatokkal függnek össze.

Jelen vizsgálat további vizsgálati, kutatási perspektívákat tár elénk. A kérdőíves felmérés például megismételhető egy nagyobb számú mintavétellel, ami lehetővé tenné azt, hogy a vizsgált országok között reprezentatív összehasonlítást végezhesünk. A pedagógusok alacsony számú részvétele miatt aligha kivitelezhető jelen vizsgálat kapcsán a pedagógus-kérdőíves és tanulói kérdőíves összekapcsolása, összehasonlítása. Egy kibővített felmérés pótolhatná ezt a hiányt is. Tanulmányunk továbbá ösztönöz arra is, hogy mélyrehatóbb vizsgálatot végezzünk a résztvevő és további országok körében, a

jelen vizsgálatban feltárt eltérések kapcsán. Végül pedig jelen tanulmány alapja lehet további kutatásoknak, melyek a fiúk és lányok eltérő motivációját, motiválhatóságát, a különbségek hátterét vizsgálják.